

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa
MŪLAPANÑĀSAPĀLI / MŪLAPARIYĀYAVAGGA

2. A MÉRGEK KIIRTÁSA SABBĀSAVA SUTTA

1. ÍGY HALLOTTAM. Egyszer, midőn a Magasztos éppen Szávatthí mellett, Anáthapindika¹ Dzseta nevű ligetében időzött, a szerzeteseket így szólította meg:

– Szerzetesek!

– Igen, tiszteletreméltó urunk! – válaszolták azok főhajtással, és elcsendesedve, figyelmesen hallgatták őt. A Magasztos pedig így folytatta:

2. – Szerzetesek, most pedig fel fogom nektek tárni a különféle mérgek kiirtásának módjait.² [7] Figyeljetelek hát, és gondosan ügyeljetelek arra, amit most szólni fogok.

– Úgy lesz, tiszteletreméltó urunk – felelték a szerzetesek. A Magasztos pedig így folytatta:

3. – Szerzetesek, azt állítom, a mérgeket az tudja kiirtani, aki ismer és lát³ és nem az, aki nem ismer és nem lát. Mi is az, amit ismernek és látnak? A bölcs figyelmet és a balgatag figyelmet.⁴ Ha valakinek a figyelme balgatag, a még fel nem támadt mérgek feltámadnak, a már feltámadt mérgek pedig felerősödnek, ha pedig valakinek a figyelme bölcs, a még fel nem támadt mérgek nem támadnak fel, a már feltámadt mérgek pedig megsemmisülnek.

4. Szerzetesek, vannak mérgek, melyeket látással lehet megsemmisíteni. Vannak mérgek, melyeket megfélekezéssel lehet megsemmisíteni. Vannak mérgek, melyeket használatlansággal lehet megsemmisíteni. Vannak mérgek, melyeket türéssel lehet megsemmisíteni. Vannak mérgek, melyeket kerüléssel lehet megsemmisíteni. Vannak mérgek,

melyeket elűzéssel lehet megsemmisíteni. Vannak mérgek, melyeket kibontakoztatással lehet megsemmisíteni.

A LÁTÁSSAL MEGSEMMISÍTENDŐ MÉRGEK

5. – Szerzetesek, melyek azok a mérgek, melyeket látással lehet megsemmisíteni?⁵ Nos, szerzetesek, a tanulatlan, közönséges ember, aki nincs figyelemmel a nemes emberekre, járatlan a nemes emberek Dharmájában, tapasztalatlan a nemes emberek Dharmájában, aki nincs figyelemmel az igaz emberekre,⁶ járatlan az igaz emberek Dharmájában, tapasztalatlan az igaz emberek Dharmájában, nem ismeri fel, mely jelenségek méltóak a figyelemre, s mely jelenségek nem méltóak a figyelemre. S mivel nem ismeri fel, mely jelenségek méltóak a figyelemre, s mely jelenségek nem méltóak a figyelemre, figyelme azon jelenségek felé fordul, melyek nem méltóak a figyelemre és nem azon jelenségek felé fordul, melyek méltóak a figyelemre.⁷

6. Szerzetesek, melyek azok a jelenségek, melyek nem méltóak a figyelemre? Vannak olyan jelenségek, melyek felé fordulván, a még fel nem támadt érzéki vágy mérge feltámad, és a már feltámadt érzéki vágy mérge felerősödik. A még fel nem támadt létesülési vágy mérge feltámad, és a már feltámadt létesülési vágy mérge felerősödik. A még fel nem támadt vakság mérge feltámad, és a már feltámadt vakság mérge felerősödik. Ezek azok a jelenségek, melyek nem méltóak a figyelemre.⁸ És melyek azok a jelenségek, melyek méltóak a figyelemre? Vannak olyan jelenségek, melyek felé fordulván, a még fel nem támadt érzéki vágy mérge nem támad fel, és a már feltámadt érzéki vágy mérge megsemmisül, a még fel nem támadt létesülési vágy mérge nem támad fel, és a már feltámadt létesülési vágy mérge megsemmisül, a még fel nem támadt vakság mérge nem támad fel, és a már feltámadt vakság mérge megsemmisül. Ezek azok a jelenségek, melyek méltóak a figyelemre. [8] A figyelemre nem méltó jelenségek felé fordulván, és a figyelemre méltó

jelenségek felé nem fordulván, a még fel nem támadt mérgek feltámadnak, a már feltámadt mérgek pedig felerősödnek.

7. Az ilyen ember balgatatag módon ezt fontolgatja: „Léteztem-e a régebbi korokban, avagy nem léteztem a régebbi korokban? Mi voltam a régebbi korokban? Hogyan léteztem a régebbi korokban? Miből mivé lettem a régebbi korokban? Fogok-e létezni a jövőendő korokban, vagy nem fogok létezni a jövőendő korokban? Mi leszek a jövőendő korokban? Hogyan fogok létezni a jövőendő korokban? Miből mivé leszek a jövőendő korokban?” És a jelenben is kétségei támadnak maga felől, mondván: „Létezem vagy nem létezem? Mi vagyok? Hogyan létezem? Lényem honnan jön és hová tart?”

8. Miközben pedig balgatatag módon ezt fontolgatja, a következő hat nézet ver benne gyökeret:⁹ „Van énem” – ver benne gyökeret ez a nézet. Vagy „nincs énem” – ver benne gyökeret ez a nézet. Vagy „az énemmél ismerem meg az éneмет” – ver benne gyökeret ez a nézet. Vagy „nem az énemmél ismerem meg az éneмет” – ver benne gyökeret ez a nézet. Vagy ilyen nézetre jut: „E jelenlegi énem az, amely beszél és érez, s amely itt és itt learatja a jó és rossz cselekedetek jutalmát,¹⁰ ám jelenlegi énem állandó, folytonos, örökkévaló, a változásnak nem alávetett, s az örökkévalóságig fennmarad.”¹¹ Ezek a nézetek pusztán a tévhitek tüskébokra, a tévhitek sűrűje, a tévhitek csonkabonkasága, a tévhitek zsibvására, a tévhitek béklyója. E nézetek béklyójában a közönséges ember nem menekül meg¹² a születéstől, az öregségtől, a haláltól, a bánattól, a siránkozástól, a fájdalomtól, a szomorúságtól és a kétségbeeséstől, azt állítom, nem menekül meg a dukkhától.¹³

9. Azonban, szerzetesek, a tanult nemes tanítvány, aki figyelemmel van a nemes emberekre, és járatos a nemes emberek Dharmájában, tapasztalt a nemes emberek Dharmájában, aki figyelemmel van az igaz emberekre és járatos az igaz emberek Dharmájában, tapasztalt az igaz emberek Dharmájában, felismeri, mely jelenségek méltóak a figyelemre, s mely jelenségek nem méltóak a figyelemre. S mivel felismeri, mely jelenségek méltóak a figyelemre, s mely jelenségek nem

méltóak a figyelemre, [9] figyelme azon jelenségek felé fordul, melyek méltóak a figyelemre és nem azon jelenségek felé fordul, melyek nem méltóak a figyelemre.

10. Szerzetesek, melyek azok a jelenségek, melyek nem méltóak a figyelemre? Vannak olyan jelenségek, melyek felé fordulván, a még fel nem támadt érzéki vágy mérge feltámad, és a már feltámadt érzéki vágy mérge felerősödik, a még fel nem támadt létesülési vágy mérge feltámad, és a már feltámadt létesülési vágy mérge felerősödik, a még fel nem támadt vakság mérge feltámad, és a már feltámadt vakság mérge felerősödik. Ezek azok a jelenségek, melyek nem méltóak a figyelemre. És melyek azok a jelenségek, melyek méltóak a figyelemre? Vannak olyan jelenségek, melyek felé fordulván, a még fel nem támadt érzéki vágy mérge nem támad fel, és a már feltámadt érzéki vágy mérge megsemmisül, a még fel nem támadt létesülési vágy mérge nem támad fel, és a már feltámadt létesülési vágy mérge megsemmisül, a még fel nem támadt vakság mérge nem támad fel, és a már feltámadt vakság mérge megsemmisül. Ezek azok a jelenségek, melyek méltóak a figyelemre. A figyelemre nem méltó jelenségek felé nem fordulván, és a figyelemre méltó jelenségek felé fordulván, a még fel nem támadt mérgek elenyésznek, a már feltámadt mérgek pedig megsemmisülnek.

11. Szerzetesek, az ilyen ember bölcsen megfontolja: „Ez a dukkha.”¹⁴ Bölcsen megfontolja: „Ez a dukkha eredete.” Bölcsen megfontolja: „Ez a dukkha megszüntetése.” Bölcsen megfontolja: „Ez a dukkha megszüntetéséhez vezető út.”¹⁵ Amikor ezt így módon bölcsen megfontolta, három béklyót megsemmisített: az énbe vetett hitet,¹⁶ a kételyt¹⁷ és a szabályokhoz és szertartásokhoz való ragaszkodást.¹⁸ Ezeket nevezzük a látással megsemmisítendő mérgeknek.

A MEGFÉKEZÉSSSEL MEGSEMISÍTENDŐ MÉRGEK

12. – Szerzetesek, melyek azok a mérgek, melyeket megfékezéssel lehet megsemmisíteni?¹⁹ Nos, a szerzetes, böl-

csen megfontolva, látását megfékezve időzik. Mert aki nem fékezi meg látását, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki látását megfékezi, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek.²⁰ Bölcsen megfontolva, hallását megfékezve időzik. Mert aki nem fékezi meg hallását, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki hallását megfékezi, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Bölcsen megfontolva, szaglását megfékezve időzik. Mert aki nem fékezi meg szaglását, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki szaglását megfékezi, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Bölcsen megfontolva, ízlelését megfékezve időzik. Mert aki nem fékezi meg ízlelését, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki ízlelését megfékezi, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Bölcsen megfontolva, tapintását megfékezve időzik. Mert aki nem fékezi meg tapintását, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki tapintását megfékezi, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Bölcsen megfontolva, gondolkodását megfékezve időzik. Mert aki nem fékezi meg gondolkodását, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. [10] Ám aki gondolkodását megfékezi, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Ezeket nevezzük a megfékezéssel megsemmisítendő mérgeknek.

A HASZNÁLATTAL MEGSEMMISÍTENDŐ MÉRGEK

13. – Szerzetesek, melyek azok a mérgek, melyeket használattal lehet megsemmisíteni? Nos, a szerzetes, bölcsen megfontolva, öltözékét csak arra használja, hogy védje magát a hidegtől, hőségtől, bőgölyök s szúnyogok csípésétől, széltől, naptól, mindenféle csúszó-mászó állattól, s hogy szemérmét eltakarja.

14. Bölcsen megfontolva, mikor étkét fogyasztja, azt nem teste kényeztetésére, maga megrészegítésére, maga vonzódva, kíváncsiságra, tételére, hanem csak teste táplálására, életben tartására, a bántó kényelmetlenségek elkerülésére, a dukkha

megsemmisítéséhez, felébredéshez vezető üdvös élet segítségére teszi, mondván: „Ilyenformán sorát szegem a korábbi érzéseknek, új érzések pedig már nem támadnak, a nyavalyák nem kínoznak, a bántó kényelmetlenségek pedig elkerülnek.”

15. Bölcsen megfontolva, hajlékát csak arra használja, hogy védje magát a hidegtől, hőségtől, bögölyök s szúnyogok csípésétől, szélről, naptól, mindenféle csúszó-mászó állattól, s hogy az időjárás viszontagságait elkerülve örömet lelje a magány nyugalmaiban.

16. Bölcsen megfontolva, az orvosságosszereket csak arra használja, hogy védje magát a betegségek okozta gyötrő fájdalomtól, s hogy azok jó egészsége szolgálatára legyenek.

17. Mert aki mindezeket nem így használja, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki mindezeket így használja, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Ezeket nevezzük a használattal megsemmisítendő mérgeknek.

A TŰRÉSSEL MEGSEMMISÍTENDŐ MÉRGEK

18. – Szerzetesek, melyek azok a mérgek, melyeket tűréssel lehet megsemmisíteni? Nos, a szerzetes bölcsen megfontolva tűri a hideget és hőséget, az éhséget és szomjat, bögölyök s szúnyogok csípését, a szellet, napot, mindenféle csúszó-mászó állatot, elviseli a szidalmakat, a gyalázkodó beszédet és a testében fellépő gyötrelmes, kínzó, éles, hasogató, elviselhetetlen, örületbe kergető, életet fenyegető fájdalmakat. Mert aki mindezeket nem viseli el, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki mindezeket elviseli, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Ezeket nevezzük a tűréssel megsemmisítendő mérgeknek.

A KERÜLÉSSEL MEGSEMMISÍTENDŐ MÉRGEK

19. – Szerzetesek, melyek azok a mérgek, melyeket kerüléssel lehet megsemmisíteni? Nos, a szerzetes bölcsen

megfontolva elkerüli a megvadult elefántot, a megvadult lovat, a megvadult bikát, a megvadult kutyát, kígyót, tuskót, [11] tövisbozótost, szakadékot, sziklát, pöcegödröt, kanálist. Bölcsen megfontolva elkerüli a nem megfelelő ülőalkalmatosságokat, a nem megfelelő menedékhelyeket,²¹ a hamis barátokkal való barátkozást, mivel ha nem így tesz, a dukkha megsemmisítéséhez, felébredéshez vezető üdvös életet vele együtt élő testvéreiben az a gyanú támad, hogy ártalmas életre adta a fejét. Mert aki mindezeket nem kerüli el, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki mindezeket elkerüli, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Ezeket nevezzük a kerüléssel megsemmisítendő mérgeknek.

AZ ELÜZÉSSSEL MEGSEMMISÍTENDŐ MÉRGEK

20. – Szerzetesek, melyek azok a mérgek, melyeket elüzéssel lehet megsemmisíteni? Nos, a szerzetes bölcsen megfontolva nem enged szabad folyást az érzéki vágy már feltámadt ösztönzésének, hanem levetkőzi, elüzi, lerontja és megsemmisíti. Bölcsen megfontolva nem enged szabad folyást az ellenérzés már feltámadt ösztönzésének, hanem levetkőzi, elüzi, lerontja és megsemmisíti. Bölcsen megfontolva nem enged szabad folyást az ártás már feltámadt ösztönzésének, hanem levetkőzi, elüzi, lerontja és megsemmisíti. Bölcsen megfontolva nem enged szabad folyást a káros, üdvöt nem hozó állapotok²² már feltámadt ösztönzésének, hanem levetkőzi, elüzi, lerontja és megsemmisíti. Mert aki mindezeket nem üzi el, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki mindezeket elüzi, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Ezeket nevezzük elüzéssel megsemmisítendő mérgeknek.

A KIBONTAKOZTATÁSSAL MEGSEMMISÍTENDŐ MÉRGEK

21. – Szerzetesek, melyek azok a mérgek, melyeket kibontakoztatással lehet megsemmisíteni? Nos, a szerzetes bölcsen

megfontolva kibontakoztatja az elvonulás, szenvedélytelenség és megszüntetés segítette, eloldódásban végződő éberségnek nevezett megvilágosodási tényezőt. Kibontakoztatja az elvonulás, szenvedélytelenség és megszüntetés segítette, eloldódásban végződő jelenségek vizsgálatának nevezett megvilágosodási tényezőt. Kibontakoztatja az elvonulás, szenvedélytelenség és megszüntetés segítette, eloldódásban végződő tetterőnek nevezett megvilágosodási tényezőt. Kibontakoztatja az elvonulás, szenvedélytelenség és megszüntetés segítette, eloldódásban végződő lelkesültségnek nevezett megvilágosodási tényezőt. Kibontakoztatja az elvonulás, szenvedélytelenség és megszüntetés segítette, eloldódásban végződő rendíthetetlen nyugalomnak nevezett megvilágosodási tényezőt. Kibontakoztatja az elvonulás, szenvedélytelenség és megszüntetés segítette, eloldódásban végződő számadhinak nevezett megvilágosodási tényezőt. Kibontakoztatja az elvonulás, szenvedélytelenség és megszüntetés segítette, eloldódásban végződő felülemelkedett egykedvűségnek nevezett megvilágosodási tényezőt.²³ Mert aki mindezeket nem bontakoztatja ki, annak pusztító, perzselő mérgei támadnak. Ám aki mindezeket kibontakoztatja, azon nem uralkodnak el a pusztító, perzselő mérgek. Ezeket nevezzük a kibontakoztatással megsemmisítendő mérgeknek.²⁴

VÉGKÖVETKEZTETÉS

22. – Szerzetesek, ha a szerzetes a látással megsemmisítendő mérgeket látással megsemmisítette, a megfékezéssel megsemmisítendő mérgeket megfékezéssel megsemmisítette, a használattal megsemmisítendő mérgeket használattal megsemmisítette, a tűréssel megsemmisítendő mérgeket tűréssel megsemmisítette, a kerüléssel [12] megsemmisítendő mérgeket kerüléssel megsemmisítette, az elűzéssel megsemmisítendő mérgeket elűzéssel megsemmisítette, a kibontakoztatással megsemmisítendő mérgeket kibontakoztatással megsemmisítette, akkor ez a szerzetes valamennyi méreg

megfékezésével megfékezetté, megzabolázottá, lecsendesültté²⁵ vált. A szomjat kioltotta, a béklyókat levetette, s az énben való hit²⁶ átvilágításával a dukkhának végét vetett.²⁷

Így beszélt a Magasztos. A szerzetesek elégedetten és örömmel hallgatták a Magasztos szavait.

Jegyzetek:

1 *Sāvatthī* – Szávatthí

Kószaország fővárosa, a mai Nepál határához közel, a Rapti folyó mellett. A *Buddha* vándorlásainak legnyugatibb pontja. *Anāthapindikā* (Anāthapindika), amely az „árvák és elesettek gyámolítóját” jelenti, a *Buddha* legfőbb világi tanítványa és egyben patrónusa volt. Ő volt az, aki a *Jeta* (Dzséta) ligetet a *Buddhának* adományozta, miután azt *Jeta* hercegtől megvásárolta. Halála után, nagylelkűségének és tapintatának köszönhetően (sohasem tett fel egyetlen kérdést sem a *Buddhának*, nehogy fárasssa őt) a Tusita Mennybe tért. Lásd 2. függelék.

2 *āsava* – fertőzőtségek, mérgek, káros befolyások, „az, ami kifolyik”, és megteremti a születés és halál körét. A létezés gyökerénél található mérgek, szennyeződések. A megfékezés (*samvara*) ötrétű: az életvezetés (*sīla*), az éberség (*sati*), a tudás (*ñāna*), a tetterő (*virīya*) és a türelem (*khanti*) platformjain megy végbe. Jelen *suttában* az életvezetésen keresztüli megfékezés: a nem megfelelő ülőhelyek kerülése (19. bekezdés), az éberségen keresztüli megfékezés: az érzékszervek megfékezése (12. bekezdés), a tudáson keresztüli megfékezés: a „bölcsen megfontolja” kifejezés ismétlése, a tetterőn keresztüli megfékezés: a káros, üdvőt nem hozó gondolatok eltávolítása (20. bekezdés), a türelmen keresztüli megfékezés: a tűrés gyakorlata (18. bekezdés). Lásd MN 1.51. láb.

3 *ñāna-dassana* – szó szerint ismerés/tudás és látás, amely a *Nibbāna* megvalósítására utal. Lásd Richard Gombrich: *What the Buddha Thought*. Sheffield, 2013, Equinox, 56–57. o.

4 A bölcс figyelem (*yoniso manasikāra*) a helyes eszközt (*upāya*) jelenti a helyes ösvényen (*patha*). Más megközelítésben az igazsággal összhangban álló látás. Például mulandóként látni a mulandót. Az *avijja* vagy metafizikai vakság a balgatat figyelem (*ayoniso manasikāra*) közvetítésével a megfordítás műveletén (*vipallāsa*) keresztül érvényesíti magát: azaz „önmagamnak tekinti azt, ami nem a valódi önmagam” (*anattani attāvipallāsa*), „állandónak tekinti azt, ami állandótlan” (*anicce niccavipallāsa*), „boldogságnak tekinti azt, ami *dukkhával*, szenvedéssel teli (*dukkhe sukhavipallāsa*). Időnként a „szépnek tekinteni azt, ami undorító” kifejezésben megjelenő *sobhana-asubha* (szép-undorító) ellentéppárral is lehet találkozni. A *Majjhima Nikāya Atthakathā* szerint a balgatat figyelem egy helytelen eszköz, amely a helytelen ösvényen (*uppatha*) a *samsāra* gyökerénél található, mivel ennek köszönhetően a vakság (*avijjā*) és szomj (*tanhā*) fokozódik. Ezzel szemben a bölcс figyelem a *samsārából* való szabadulás gyökerénél található, mivel ez vezet az *Ariya Nyolckrétű Ösvény* kibontakozásához. Továbbá a kommentár összefoglalásképpen a következőt mondja: a mérgek elpusztítása annak számára lehetséges, aki tudja, miképpen keltse fel a bölcс figyelmet, és látja azt, hogy miképpen kerülje el a balgatat figyelem feltámadását. Lásd MN 1.9. láb.

5 A „látás” (*dassana*) kifejezés a négy világfölötti ösvény (*lokuttara magga*) közül az elsőre, a folyamba lépés ösvényére (*sotāpatti magga*) vonatkozik, mivel a *Nibbānát* az úton levő először itt pillantja meg. A magasabb három ösvényt a kibontakoztatás (*bhāvanā*) ösvényének nevezik, mert ezeken az ösvényeken a *Nibbāna* látásának a kibontakoztatása mindaddig folyik, amíg a gyakorló el nem távolítja az összes mérget (*āsava*) és szennyeződést (*kilesa*).

6 *Sappurisa*: *sat/sant* + *purisa*, ahol a *sant* az „igaz” és „jó” mellett „létezőt”, „meglévőt” is jelent. Azaz az igaz és jó ember elsősorban nem a moralitás, hanem lényének (*attā*) „valóságossága”, lényének megvalósíttóságának síkján határozza meg önmagát. Ő az, aki „van”.

7 A *Majjhima Nikāya Atthakathā* rámutat, hogy nincsenek eleve figyelemre nem méltó és figyelemre méltó jelenségek. A különbség

a figyelem módjában keresendő. Az olyan figyelem, mely káros tudatállapotok felébredéséhez vezet, kerülendő, az olyan figyelem pedig, amely üdvös állapotokhoz vezet, fejlesztendő.

8 A *Majjhima Nikāya Atthakathā* a következőképpen értelmezi: amikor az érzéki vágy öt köteléke (*kāmaguṇa*) körében keresik a kielégülést, akkor az érzéki vágy mérge (*kāmāsava*) ébred fel, s teljesedik ki, amikor a *jhānā*k körében keresik a kielégülést, akkor a létesülési vágy mérge (*bhavāsava*) ébred fel, s teljesedik ki, amikor pedig a világi állapotokat a megfordítás műveletén (*vipallāsa*) keresztül közelítik meg, akkor a vakság mérge (*avijjāsava*) ébred fel és teljesedik ki.

9 A *kāmāsava*, *abhavāsava* és az *avijjāsava* mellett ez a negyedik *āsava*, a *ditthāsava*, a nézetek mérge.

10 *attā* – én

A korai buddhizmus szemléletétől teljesen idegen a mennyei-túlvilági élet iránti vágyakozás csakúgy, mint a bűnös tetteknek köszönhető pokoli világokba kerüléstől való félelem. A törekvés és gyakorlás mozgatórugója nem a remény, és nem is a bűnbánat. Az „itt és itt” kifejezés esetében egy olyan vándorló entitásra, „énre” történik utalás, amely az egymásra következő újraszületések, újralétesülések során képes megőrizni az identitását.

11 *nicca* – állandó

Az „én” kapcsán lásd MN 9.8. lábj.

12 *Parimuccati* – nem szabadítja meg magát. Egy szabadon vállalt, akaratlagos tettről van szó.

13 „*Ditthisamyojanasamyutto bhikkhave assutavā puthujano na parimuccati jātiyā jarāmaranena sokehi paridevehi dukkhehi domannassehi upāyāsehi, na parimuccati dukkhasmāti vadāmi.*” Az olyan fordulatokban, ahol a *dukkha* a *domanassa* kifejezéssel együtt szerepel, ott a *dukkha* a fájdalmas testi érzetekre utal.

14 A *dukkhāt* rendszerint „szenvedésként” szokás fordítani, azonban számos alkalommal találkozhatunk olyan szöveghelyekkel, ahol más értelemben jelenik meg, többek között a „tökéletlenség”, a „mulandóság” ideáját éppúgy hordozva, mint a „lényeg- és valóságnélküliség” tartalmait. Ugyanakkor a *Buddha* tanításával az is ellentétes lenne, ha a szenvedést abszolutizálnánk és a lét és létezés alapjellegzetességének állítanánk be, mivel a *Buddha* nem tagadta az öröm vagy boldogság (*sukha*) jelenlétét. A szövegekben a boldogságok egész sorát találjuk a családi élet boldogságától, az eloldódás boldogságán keresztül, a szenvedés minden árnyalatától mentes *jhānákban* tapasztalható örömig. Azonban a *dukkha* komplexebb és tágabb jelentését alátámasztandó, ezek valamennyien még a *dukkha* világához tartoznak. *Aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā*, mondja a *Buddha* a *jhānák*kal kapcsolatban, azaz még ezek a meditatív állapotok, illetve az ezeknek megfelelő, szenvedést nem ismerő isteni világok is mulandóak, *dukkha* természetűek és változásnak alávetettek. Ezért hasznosabbnak tartottuk az eredeti páli formát megtartani. Lásd Walpola Rahula: *What The Buddha Taught*. New York, 1974, Grove Press, 17–18. o.

15 A Négy *Ariya* Igazság (*Cattāri Ariyasaccāni*): 1. A *dukkha* igazsága (*dukkha-ariyasacca*), 2. A *dukkha* eredete (*dukkhasamudaya-ariyasacca*), 3. A *dukkha* megszüntetése (*dukkhanirodha-ariyasacca*, ill. *tanhakkhaya*), 4. A *dukkha* megszüntetéséhez vezető út (*dukkhanirodhagāminī-paṭipadā-ariyasacca*). A folyamba lépés (*soṭāpatti*) pillanatáig a figyelem (*manasikāra*) a belátást (*vipassanā*) jelöli, de a folyamba lépés pillanatában ez ösvénytudattá (*maggacitta*) válik. A belátás az első két igazságot érti meg, mivel annak tárgya a vizsgált dolog megfigyelése és leírása, míg az ösvénytudat a tárgy áthatásával tárja fel tárgyának természetét. Az ösvénytudat a Négy *Ariya* Igazság tekintetében négyféle módon viselkedik: 1. teljesen megérti a *dukkha* igazságát, 2. felszámolja a *dukkha* forrását, 3. megvalósítja a *dukkha* megszüntetését, 4. kibontakoztatja a *dukkha* megszüntetéséhez vezető utat.

16 *Sakkāyaditthi*: *sat+kāya+ditthi*, azaz realitás + test/személy + nézet = test/személy van, egy maradandó személyiségbe vetett hit. Lásd A. K. Coomaraswamy: *Some Pali Words*, *Harvard Journal of Asiatic Studies*,

4. kötet, 2. szám. 1939. július. 122–124. o.

17 *Vicikicchā*: az öt akadály (*pañcanīvaraṇā*) egyike. Mindenekelőtt kételkedés a *Buddhában*, a *Dhammában*, a *Saṅghában* és a gyakorlásban, illetve bizonytalanság, vajon a dolgok üdvösek, vagy nem, gyakorlandók, vagy nem, értékesek, vagy értéktelenek. Jelenti a gondolkodásra való vágy hiányát is (*Visuddhimagga* XIV. 177.).

18 *Sakkāyadiṭṭhi*, *vicikicchā*, *sīlabbataparāmāsa* – maradandó személyiségbe vetett hit, kétely, kételkedés, szertartásokhoz való ragaszkodás): a *samsarához* kötő első három béklyó (*samyojana*), amelyet a folyamba lépett (*soṭāpanna*) metsz le magáról.

19 Szigorú értelemben csak a látás és a kibontakoztatás (*bhāvanā*) alkalmas a mérgek végleges elpusztítására. Az itt szereplő másik öt módszer, a megfékezéssel megsemmisítendő mérgek (*āsavāsaṃvarāpahātabbā*), a használattal megsemmisítendő mérgek (*āsavāpatisevanāpahātabbā*), a kerüléssel megsemmisítendő mérgek (*āsavāparivajjanāpahātabbā*), az elűzéssel megsemmisítendő mérgek (*āsavāvinodanāpahātabbā*), a kibontakoztatással megsemmisítendő mérgek (*āsavābhāvanāpahātabbā*) a mérgek féken tartására valók, amelyek azonban az előkészítő fázisban nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a mérgek világföldről ösvényen (*lokuttara magga*) történő megsemmisítése megtörténjen.

20 Az érzékek megfékezésének öre az éberség (*sati*).

cakkhundriyaṃvara – a látás megfékezése

soṭindriyaṃvara – a hallás megfékezése

ghānindriyaṃvara – a szaglás megfékezése

jivhindriyaṃvara – az ízlelés megfékezése

kāyindriyaṃvara – a tapintás megfékezése

manindriyaṃvara – a gondolkodás megfékezése

21 Nem megfelelő ülőhelyek, vö. *Visuddhimagga* I.45.

22 *vitakka* – a figyelem összpontosítása

byāpāda – ellenérzés

vihimsa – ártás

akusala dhamma – üdvöt nem hozó állapotok

23 A hét megvilágosodási tényező (*satta bojjhaṅgā*):

satisambojjhaṅga - éberség megvilágosodási tényező

dhammavicayasambojjhaṅga – jelenségek vizsgálata megvilágosodási tényező

viriyasambojjhaṅga – tetterő megvilágosodási tényező

pītisambojjhaṅga – lelkesültség megvilágosodási tényező

passaddhisambojjhaṅga – rendíthetetlen nyugalom megvilágosodási tényező

samādhisambojjhaṅga – *samādhi* megvilágosodási tényező

(A *samādhi* kifejezés kapcsán lásd, MN 3.8. és MN 3.9. szakasz lábjegyzeteit.)

upekkhāsambojjhaṅga – felülemelkedett egykedvűség megvilágosodási tényező

Az elvonulás (*viveka*), szenvedélytelenség (*virāga*) és megszüntetés (*nirodha*) kifejezések a *Nibbānāra* utalnak. Az itt „cloldódásként” fordított *vossaga* kifejezésnek a *Majjhima Nikāya Aṭṭhakathā* szerint kettős jelentése van: 1. „feladás”, „lemondás” (*pariccāga*), azaz a szennyeződés, mérgek elhagyása és 2. „belépés” (*pakkhandana*), amely a *Nibbānāra* utal.

24 Az érzéki vágy mérge (*kāmāsava*) a vissza nem térő ösvényére (*anāgāmi-magga*) való lépéssel, míg a létesülési vágy mérge (*bhavāsava*) és a vakság mérge (*avijjāsava*) csak az *arahat* állapot (*arahatta-magga*) elérésével semmisül meg.

25 *samvara* – lecsendesült

26 *mānābhissamaya* – énben való hit

27 A tíz béklyó (*saṃyojana*): 1. az énbe vetett hit (*sakkāya-ditthi*), 2. kétely (*vicikicchā*), 3. szabályokhoz és szertartásokhoz való ragaszkodás (*silabbata-parāmāsa*), 4. érzéki vágy (*kāma-rāga*), 5. ellenérzés (*vyāpāda/byāpāda*), 6. formavilágbeli létezésre irányuló vágy (*rūpa-*

rāga), 7. forma fölötti világbeli létezésre irányuló vágy (*arūpa-rāga*), 8. önhittség (*māna*), 9. nyugtalanság, nyughatatlanság (*uddhacca*), 10. vakság (*avijjā*). Mind közül az önhittség az, amely egészen az *arahat* állapot eléréséig fennmarad. Az „önhittség átvilágítása” (*mānābhisamaya*) az önhittség látását, megértését és elhagyását jelenti. A *dukkha* megsemmisítése a *samsāra dukkhāval* teli körének (*vaṭṭadukkhā*) megszakítását jelenti.